УДК [323.21] (477.8)

Монолатій І. С.

«КОЖЕН З НАС ЗАЛИШАВСЯ НА СВОЄМУ БОЦІ ОГОРОЖІ…» (ДИЛЕМИ КУЛЬТУРИ МІЖЕТНІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПАМ'ЯТОК ЛІТЕРАТУРИ ЕТНОНАЦІЙ ГАЛИЧИНИ І БУКОВИНИ)

У статті розкриваються особливості дилеми культури міжетнічної взаємодії у Галичині й на Буковині кінця XIX – початку XX століть. На прикладі аналізу творів уродженців галицько-буковинських теренів – Л. Захер-Мазоха, К. Е. Францоза, М. Шпербера, Г. Дроздовського, А. Ґранаха, Й. Рота, С. Вінценза, В. Стефаника, А. Чайковського – показано, що міжкультурна комунікація на західноукраїнських землях у досліджуваний період призводила до відкриття «особистісного» в «чужому», наближення «чужого». А що комунікативна успішність діалогу культур та етнічних спільнот значною мірою визначалася тим, як реалізовувалися ресурси толерантності, то розширення «простору толерантності», зближення ціннісних принципів різних культур/релігій були неодмінною передумовою розвитку ефективних форм інтеграції. Щоправда, проти «чужих» як носіїв «чужинності» в тогочасному соціумі укорінювалися упередження і стереотипні уявлення, присутні у творах художньої літератури. Власне, вони й перетворювалися на норми суспільної поведінки, відокремлювали етнічні групи одну від одної, не сприяли зміні світоглядно-ціннісних позицій та поглядів.

Ключові слова: етнічні актори, культура міжетнічної взаємодії, літературна вітчизна, Галичина, Буковина.

Монолатий И. С. «Каждый из нас оставался на своей стороне ограды...» (Дилеммы культуры межэтнического взаимодействия через призму памятников литературы этнонаций Галиции и Буковины)

В статье раскрыты особенности дилеммы культуры межэтнического взаимодействия в Галичине и на Буковине конца XI – начала XX веков. На примере анализа произведений уроженцев галицко-буковинских территорий – Л. Захер-Мазоха, К. Э. Францоза, М. Шпербера, Г. Дроздовского, А. Гранаха, Й. Рота, С. Винценза, В. Стефаныка, А. Чайковского – показано, что межкультурная коммуникация на западноукраинских землях в исследуемый период приводила к открытию «личностного» в «чужом», приближению к «иному». А что коммуникативная успешность диалога культур и этнических общностей в значительной степени определялась тем, как реализовывались ресурсы толерантности, то расширение «пространства толерантности», сближение ценностных принципов разных культур/религий были непременной предпосылкой развития эффективных форм интеграции. Правда, против «чужих» как носителей «инаковости» в тогдашнем социуме укоренялись предубеждения и стереотипные представления, которые присутствуют в произведениях художественной литературы. Собственно, они и превращались в нормы общественного поведения, отделяли этнические группы друг от друга, не способствовали изменению мировоззренческо-ценностных позиций и взглядов.

Ключевые слова: этнические актеры, культура межэтнического взаимодействия, литературная родина, Галичина, Буковина.

Monolatiy I. S. "Each of us stayed on their side of the fence..." (The dilemmas of the culture of interethnic interaction through the lens of literary monuments of the ethnonations of Galicia and Bukovina)

The article describes the dilemma of culture of inter-ethnic cooperation in Galicia and Bukovina late XIX – early XX centuries. The analysis of works of Galicia-Bukovina natives

(L. Sacher-Masoch, K. E Fransoz, M. Sperber, G. Drozdowski, A. Granach, J. Roth, S. Vincenz, V. Stefanyk, A. Tchaikovsky) shows that intercultural communication in Western Ukraine in this period led to the opening of the «personal» in «strang» approximation to «stranger». As communicative success of the dialogue of cultures and ethnic communities is largely determined by how resources of tolerance are implemented, then the widening of the «space of tolerance», convergence of value principles of different cultures/religions were an indispensable prerequisite for the development of effective forms of integration. True, against the «others» as the carriers of «otherness» in the then society were prejudices and stereotypes that are present in works of fiction. Actually, they were transformed into social norms, separated ethnic groups from each other, and didn't help to change world outlook, value positions and views

Key words: ethnic actors, culture of interethnic interaction, literary homeland, Galicia, Bukovina.

У наших попередніх публікаціях ми стверджували, що проблема взаємодії груп на західноукраїнських землях кінця XVIII – першої третини XX століть особливо очевидна крізь призму безпосереднього їх інтеракціонізму[*]. Оскільки ініціативи кожного з етнічних акторів були такими, що хоча б частково впливали на зміну/усталення настроїв членів «своєї» групи щодо «інших», то фактори, які визначали культуру інтеракціонізму «іншостей» на західноукраїнських землях, щонайменше, останніх двохсот років, різнилися статусно-рольовим походженням.

Так етнополітична стабільність в Галичині й Буковині XIX – початку XX століть базувалася на об'єднанні різних етнофорів в умовах збільшення міжкультурних контактів, інтенсивної міжетнічної взаємодії і досить високого рівня етнічної конкуренції, адже політичні актори етнічних груп постійно артикулювали вимоги збереження і розвитку власних етнокультурних традицій. Емпірика етнічних і культурних інтеракцій на західноукраїнських землях свідчила про існування етичного компоненту міжетнічної взаємодії, який можна подати у вигляді етичного правила: «поводься з іншими так, як ти хотів би, щоб поводилися з тобою». В соціально-політичному плані це правило проявлялося в толерантності – повазі й визнанні етнокультурних відмінностей, у сприйнятті етнокультурного багатоманіття. Натомість приклади відсутності толерантності в міжетнічних відносинах створювали умови, які руйнували тодішню систему міжетнічних взаємин, призводили до етнічного насилля, використання фізичної сили для задоволення індивідуальних і групових інтересів і досягнення мети. Зокрема, це зростання радикальних тенденцій, в основі яких лежали не просто нетерпимість, а неприйняття «іншості», що призводило до деструктивних етнічних конфліктів. Тому в багатьох випадках толерантність та інтолерантність відігравали визначальну роль у практиці (не)насильства, в динаміці (дез)інтеграційних процесів. А от комунікативна успішність діалогу культур і етнічних груп значною мірою залежала від того, яким чином використовуватимуться/реалізовуватимуться ресурси толерантності, «етнічна близькість» груп та етнофорів – необхідна умова розвитку ефективних форм інтеграції у державу.

Взаємини етнофорів на індивідуальному рівні (буденний рівень культури міжетнічної взаємодії), як і спілкування етнофорів з числа двох чи більше спільнот, їх результат – природний наслідок поліетнічності досліджуваного хронотопу. Це створювало об'єктивні підстави для функціонування етноконтактного простору, в якому домінували сусідські настрої й взаємна толерантність. Їх наявність ілюструють спогади мешканця Чернівців, австрійця *Ґеорґа Дроздовського*: «Ми лагодили з нашими сусідами і жили з ними як з ближніми, яких потрібно любити. Без надмірних амбіцій, без самовдоволеності й почуття, буцімто належиш "до вибраного суспільства"» («Тоді в Чернівцях і довкола») [4, с. 17].

[*] *Докл. див.:* Монолатій І. С. Культура співіснування «іншостей» в умовах етнічної сегментації: приклад Галичини кінця XIX – початку XX ст. / І. С. Монолатій // Слов'янський світ і Україна : Збірник наукових праць на пошану ректора Рівненського державного гуманітарного університету, професора Руслана Постоловського. – Рівне : Видавець О. Зень, 2011. – С. 385–398.

Подібна тональність міститься й у автобіографічних записах уродженця містечка Заболотів, австрійського письменника, психолога й соціолога, єврея *Манеса Шпербера*: «Ми жили у злагоді, яка включала в себе ніщо інше, як зустріч, під час якої кожен з нас залишався на своєму боці огорожі» [12, с. 22]. Разом з тим, автор зауважує, що «…правдою було те, що над нами тяжіло нещастя діаспори, що чужинці чинили над нами наругу. І це пояснювало, наприклад, також те, що ми розмовляли з нашою челяддю її мовою, замість того, щоб вона говорила нашою» («Господні водоноси») [12, с. 56].

Іншими є оцінки дихотомії «свій»/«чужий» у просторі «малої батьківщини» в мемуарах уродженця Верхівців на Городенківщині, письменника і театрального діяча, єврея *Александра Ґраная*: «Між Вербівцями і Городенкою різниця була разючою, ніж між Городенкою і якоюсь європейською столицею. Бо Городенка мала вже всі ознаки непевного, метушливого, конкуруючого міста, в той час як Вербівці були спокійними, стабільним і мирним селом. У селі жили з землі і мали з нею контакт. У Городенці жили один з одного, поруч, але контакту один з одним не було» («Ось іде людина») [13, с. 67].

Позаяк міжкультурне розуміння передбачає особливий варіант позиціонування себе в діалозі етнічних груп, специфічний спосіб ставлення до «своїх» і «чужих», у цьому випадку образ «чужого» був соціальним конструктом. Суб'єкти західноукраїнської етнополітичної сфери створювали його за допомогою різноманітних видів міжкультурного дискурсу і визначали не так реальними якостями, як функціями, які він може виконувати. Зокрема «чужий» виконував важливу роль у становленні етнічної ідентичності, але й був необхідним елементом, який дозволяв усталити внутрішній порядок і провести символічні кордони «свого» суспільства.

Поведінку етнофорів як на індивідуальному, так і на груповому рівнях завдяки формуванню/кореляції культури міжетнічної взаємодії засвідчує і вплив на останню творчості представників красного письменства – уродженців галицько-буковинських теренів. Сьогодні їхнє бачення є додатковим підтвердженням теорій «літературних провінцій», «малих вітчизн», «мультикультуралізму», «літературних ландшафтів» чи «літературної вітчизни». Власне парадигма літературної вітчизни окреслює, що, по-перше, формування того чи іншого автора відбувалося саме в цьому краї (Галичина, Буковина), а тому позначилося на авторському світогляді і творчості; і, що, по-друге, другорядним є те, чи жив цей автор в досліджуваному регіоні (регіонах), чи виїхав з нього, натомість – якою мірою він сам себе розумів як письменника, скажімо, «родом з Галичини чи Буковини» власне не так у біографічному, як радше у творчому сенсі [6, с. 21–22; 14, с. 9–12].

А що приклади з художньої літератури, які творять окрему, самостійну антологію взаємодії етнічних акторів, містили оцінні, почасти відверто упереджені судження про етнофорів, то (ре)трансльована представниками літератур етнонацій Галичини і Буковини культура інтеракціонізму «іншостей» демонструвала толерантність чи упередженість стосовно «чужих». Адже інтерпретація «культури незбагненної культури», як влучно висловився про взаємодію «іншостей» Р. Музіль, «мало розуміє себе», і тому її «невільно перетворювати в мумію за склом – хай найпрозорішої вітрини» [1, с. 9]. А послуговуючись зауваженнями О. Вайнінґера, що «культурі націй має передувати культура індивідуумів», виправданою в цьому випадку є думка про культуру окремої етнонації, що «крокує» від одного етнофора до іншого, пов'язуючи їх між собою [1, с. 9].

Замальовки окремих етнонацій вдалися уродженцеві Львова, австрійському письменникові *Леопольдові фон Захерові-Мазоху*. Автор за допомогою лише кількох штрихів відтворює культурно-історичний палімпсест, де за окремими зовнішніми рисами проглядалося минуле і сучасне етнонацій. Зокрема в «Дон Жуані з Коломиї» таким є портрет шинкарки, риси обличчя, вираз очей і постать якої акумулюють (не)долю її народу: «Біль, ганьба, ляпаси та батожані побої довго гуляли по спині її народу, аж доки в його очах з'явився оцей палаючо-зів'ялий, сумно-насмішливий, принижений та водночас жадібний помсти вираз. Єврейка … поглядом присмокталася до вродливого обличчя … чужинця» [5,

с. 18]. Натомість в авторовій уяві «приязність та чоловіколюність русинів настільки вкоренилася в їхній мові та звичаях, що годі й намагатися перевершити співрозмовника у витонченій манері вести розмову. […] Русин … не такий балакучий, щоби прийняти його за поляка. […] Він нагадував тих старих і мудрих бояр, які радили раду з Володимиром та Ярославом, йшли в походи з Ігорем та Романом» [5, с. 19–20].

Коли ж ідеться про співжиття українців, поляків та євреїв, то автор не може віддалитися від ідеалізації і певних шаблонів, які він собі витворив, хоч загально знає про ворожнечу між українцями й поляками. Особливо Л. Захер-Мазох любить додати польському шляхтичеві вірну українську душу: «Старий польський шляхтич і його український слуга – це ідеальна пара. Якщо цей слуга має вплив на свого пана, то не доходить до загострення соціальних конфліктів» [3]. Інше бачення етноконфліктної взаємодії знаходимо у творах уродженця Чорткова, австрійського письменника *Карла Еміля Францоза*: «…Русин дуже любить і плекає своїх собак і зазвичай дає їм найсоковитіші імена, наприклад «Лях» або «Москаль». Це дещо незвичні собачі звички, позаяк «Лях» має на увазі поляка, а «Москаль» – московита, себто великороса. Дивні імена! Так у найнепримітнішому тут розряджається глуха, безсила, багатовікова лють жорстоко гнобленого народу, … вельми сумна історія – історія собачих імен у Східній Галичині!» («Ярмарковий день у Барнові») [10, с. 23].

Письменник пропонує поглянути на ярмарковий майдан у Барнові як на «дещо тихіший вступний розділ до крикливої та галасливої історії культури Галичини» [10, с. 39]. «Русинка кричить до кожного перехожого одне й те ж: «Купуйте, купуйте, купуйте тільки в мене! Кури, яйця, качки – все свіже, все дешеве! Єврейські яйця смердять, єврейські кури старі – купуйте, купуйте в мене!» [10, с. 44]»; натомість «єврейка не дозволяє собі подібного судження про товари конкурентки, проте вона дає собі раду іншими засобами: сповненою ентузіазму похвалою власних товарів і тонкою індивідуалізацією у вимові: «Пане! Пане! … Ви такий гарний пан, такий шляхетний пан, – але хіба Ви вже їли коли-небудь таку качку?» [10, с. 45] («Ярмарковий день у Барнові»).

Натомість для М. Шпербера важливою є єврейсько-українська міжкультурна комунікація: «Українці ненавиділи польських графів і баронів та австрійське чиновництво, яке в Східній Галичині поспіль було польським, зневажали гебреїв, що розіп'яли Ісуса Христа й ненавиділи їх за те, що почували себе хитро обманутими ними на тижневих торгах». Однак, незважаючи на це, «… існувало чимало, хай і не завжди легко помітних, зв'язків, котрі єднали містечкових гебреїв та українців. Якими б несхожими вони не були, нужда як одних, так і інших і технічна відсталість, яка була спільною для них, як, зрештою, й досить різна, та однаково глибока, всепроникаюча віра в Бога зближували їх більше… У заможних родинах людей з села наймали як челядь – молодих дівчат як служниць, а молодих жінок як няньок. …Вони виховували дітей гебрейських бюргерів, навчали їх вимовляти перші слова і співати гарних пісень, якими українське село аж відлунювало» («Господні водоноси») [12, с. 63].

Почасти схожою є тональність оцінки Ґ. Дроздовським постаті єврея Срулька (зменшувальне від імені Ісраель): «…Називали його "жидом"; однак це було звичкою, а не расовим чванством, радше навіть почесним титулом, який узгоджувався з діяльністю Срулька, котрий намагався розмовляти німецькою мовою, проте зазвичай послуговувався своїм рідним їдишем. І позаяк його дружина допомагала сільським жінкам під час пологів і після них, то Срульків у селі цінували» [4, с. 30] («Тоді в Чернівцях і довкола»).

Чітка авторська типологія міжетнічних взаємин на прикордонні, позначена яскраво вираженою ідеалістичністю та фікціонізацією, простежується у творах уродженця Бродів, класика австрійської літератури XX ст., єврея *Йозефа Рота*. Продаж товару, для письменника, символізує комунікацію назовні, між українцем галицько-волинського прикордоння Микитою Івановичем і євреєм-крамарем Вошивком Печеником: «Іншого селянина звали Микита Іванович. Мав він щонайменше вісімко доньок, які одна за одною виходили заміж і кожна потребувала коралів. Заміжні доньки – досі четвірко – народжували,

не минало двох місяців після шлюбу, дітей, самих доньок, які також потребували коралів, – ще немовлятами, аби відганяти вроки. Члени цих двох родин були найзацнішими гістьми в оселі Вошивка Печеника» («Левіатан») [7, с. 21]. На основі стосунків між українськими селянами та єврейським торговцем коралами Й. Рот ілюструє рівновагу інтересів і взаємоповагу соціальних або національних груп: «…Бо в тих краях так велося, що не було покупки без пригубки. Продавець з покупцем обмивали ґешефт, щоб кожний мав талан і благословення» [7, с. 21] («Левіатан»). «Коли з ярмарку чи шинку селяни завертали забрати жінок і розрахуватися за придбу, продавець коралів мусив випити з ними горілки або чаю і викурити цигарку. Давні клієнти виціловували продавця коралів, наче рідного брата. Адже досить раз випити, й усі добрі й сумирні чоловіки стають нашими братами, а їхні любі жінки сестрами – і зникає різниця між селянином і крамарем, євреєм і християнином; горе тому, хто торочитиме протилежне!» [7, с. 22] («Левіатан»).

Письменник неодноразово використовує стереотипи стосовно євреїв, які були притаманні тогочасному суспільству: «…Приходили селяни, щасливі й вщасливлені, по жінок, з синіми й червонастими, скрученими у вузлик хустинками, повними сріблякiв і червінців, у чоботях з високими халявами, що скреготіли на бруці подвір'я. Селяни віншували Вошивка Печеника обіймами, цілунками, сміхом і слізьми, наче зустріли давно не баченого і такого жаданого друга після десятиріч розлуки. Вони ставилися до нього по-дружньому, навіть любили його, цього тихого довготелесого рудого єврея з вірними й іноді замріяними очима, в яких жило щиросердя, сумлінність торговця, мудрість знавця й водночас глупота чоловіка, який ніколи не покидав Прогродів» [7, с. 30]. «Хоча вони й уважали продавця коралів напрочуд чесним комерсантом, однак не забували, що той єврей, та й торг їх неабияк веселив» [7, с. 31] («Левіатан»).

Етнічні характери і взаємодію етнофорів у досліджуваному хронотопі знаходимо й у творах українських авторів, уродженців Галичини[**]. Зосібна в уродженця Русова на Снятинщині *Василя Стефаника*, новели якого передають, з одного боку, усталені в покутських селах етнічні стереотипи, а з другого – показують наростання соціальної напруги в міжособистісній взаємодії: «Мой, жиде, ти вчена голова та тому з нас шкіру лупиш. […] Ти читаєш у книжках, аж скаправ-єс…» («У корчмі»); «…У такім маленькім місті, що там є багато жидів і один панський склепок. […] Сміху на ринку стільки, що жидам вуха деревіють. […] Ішов разом з нами, бавився, в карти грав, а на старість таки показав московську душу. Москаль москалем. […] Жиди злодії. […] Як ти українець, то маєш тримати з українцями, а як не тримаєш, то ти остатний лайдак, драб і розбійник…» («Такий панок»); «… Жидам тебе не можу продати… Це хліб? Ним лиш коня жидівського чесати, бо на добрім коні шкіру зідре» («Сини»); «Жид рахує гроші або й без гроший вігонить їх з хати і засуває двері на всі спусти. […] Піде злодюга жид до війта, нанесе горілки йому…» («У нас все свято») [9, с. 24, 128, 130, 149, 150, 177]; «Я б'юси по ланах з дітьми на сухім хлібци, […] Він все до коршми відносить. […] Що залямить та й до жидів за горівку несе. Я не година наробити і на діти, і на жидів» («Лесева фамілія») [8, с. 40].

В історичних повістях уродженця Самбора *Андрія Чайковського* знаходимо відображення особливостей українсько-єврейських взаємин, так би мовити, культури сусідства, яка існувала в шляхетських селах Галичини: «Королів зображали пейсаті шинкарі, королев – розлейбані шинкарки, а хлопців – молоді мішуреси» («Краще смерть, як неволя»); «Янкель був знаним орендарем; він був душею закуттянської шляхти, знав з кожним до ладу дійти, знав, як до кого заговорити, знав, хто чого потребує. За те любила його шляхта і звала шляхетським жидом. Тож коли раз Янкель не заплатив оренди і пан викинув його з корчми, заворушилася вся шляхта, як бджоли у вулику. Новому орендареві дошкулила своїми шляхетськими збитками так досадно, що він сам утік… Янкель … шляхту привертав собі тим, що ніколи не зрадив, що діялося в корчмі, та й умів віддати честь шляхетським

**
Ми свідомо не аналізуємо особливості міжетнічної взаємодії та міжкультурної комунікації на західноукраїнських землях у творах *Івана Франка*, вважаючи, що це – тема окремої наукової публікації. – *Авт.*

клейнодам, незважаючи на те, чи властитель їх був у капоті і пасових чоботях, чи босий і в полотнянці» («Олюнька») [11, с. 8, 112–113].

А що певне зацікавлення викликають, так би мовити, «українські» мотивації оцінок взаємин етнофорів на індивідуальному рівні, то їхнє безпосереднє вираження знаходимо в повісті «Малолітній». Зокрема автор так змальовує корчмаря Хаїма Трахтена: «Теперішній орендар Хаїм, або Хаїмко … не подобав на сільських коршмарів. Носився гарно, говорив добре кількома мовами, ходив у чистій сорочці, в шовковій ярмурці, носив коротенькі пейсики, а для своїх гостей був надзвичайно чемний. То був у нього так сказати б інтерес основний, а попри нього вів широку торгівлю збіжем і рогатою худобою. […] Хаїм ніколи не допускав до такого, щоб його дім споганити коршемною бучею або бійкою…» [11, с. 320–321]. Суттєвою є й оцінка одного з персонажів повісті – єдиної корчмаревої доньки Етлі, яку готували до шлюбу з рабином Мозесом Зільберштоком, адже «… жадна рабінка ще з голоду не вмерла. А така родинна сполука між правовірними жидами також значить богато»: «Андрій спитав за паном Хаїмом. Дівчина … сказала чистою українською мовою, в якій не чути було звичайного у жидів харкотіння… Вона вчилась у Львові у християнській школі… Етля мусіла перепинити науку у Львові і вертати до дому. Ці ґоїмські науки нічого не варті…» [11, с. 440–442]. Цікаві й міркування євреїв про їх оцінку українцями, які автор вкладає в уста Етлі: «…правовірним жидам все ще здається, що вони живуть у Палестині…», «…у жидів найбільше грошей … за гроші можна все купити і все продати…», «Ми, жидівки, не повинні мати жодних претенсій, а вже найбільший гріх одягатися з панська в одежу ґоїмів» («Малолітній») [11, с. 454–455].

Образність художньої літератури має властивість підсилювати формування позитивного образу окремих неформалізованих етнічних акторів, як-от церковних діячів, скажімо митрополита УГКЦ А. Шептицького. Це, зокрема, повість польського письменника *Станіслава Вінзенза* «Луни з Чердака», яку задумано як «уривок міфічних спогадів про побут Митрополита над Черемошем» [2, с. 15]. У творі дві головні взаємопов'язані ідеї: непрості стосунки населення Карпат з євреями та сприйняття гуцулами візитацій А. Шептицького. Саме тому «Луни з Чердака» – це відображення того, як митрополита сприймали етнофори. А що С. Вінзенз показує це через бесіду пияка Карабелика з корчмарем Етиком і його дружиною, то герої декілька разів повторюють слово «чудо», яке змушує вічно п'яного Карабелика стверджувати, що люди можуть веселитися без горілки, як «жидівський цар Давид». Чудо, що лише згадка про митрополита примусила їх замислитися над життям, справила враження як на пияка й мольфара Карабелика, так і на єврея-корчмаря Етика, хоч жоден з героїв ніколи не бачив А. Шептицького.

Звернімо увагу на найхарактерніші вислови автора, вкладені в мову персонажів: «…жиди бідніші за нас, бо не хрещені, сиротиська. З того їм так сумно, як нам без горілки. А, зрештою, хто того не знає – наші люди силують їх. Най жид хоч раз спробує не дати горілки, то й вікна поб'ють, і зуби повибивають. Але й християни не дуже винні. Гріх винен…» [2, с. 18–19]; «…Слава Богу, браття, ви всі браття, чи пан, чи жид, чи ксьондз, чи дяк … Беру в корчмі за руку Айзика і цілую в бороду: "Ти, мій брате найліпший, ти ж мені від Бога посланий". А потім до Айзички … "Ти ж, Рухльо, ангел божий крилатий". […] І до всіх: "Ви брати мої. Все одно: люди чи пани, жиди чи фірмани, – ви краплі з зірок"» [2, с. 20]; «А чи знаєш і відаєш, Етику, Абрамків сину і Шулемів онуку, чим клопочеться Митрополит, хоч сам не має гризот? Етик відняв руки від обличчя, звів очі, й урочисто виголосив: "Єднає, що розділено"» [2, с. 30].

Отже, *висновуємо,* що культура міжетнічної взаємодії є тим явищем, яке формується/коригується перманентно у процесі співіснування «чужих» у межах спільного соціокультурного простору. Позаяк наявність групової культури є найважливішою умовою виконання культурою етнічних функцій, а діалектика функціонування культури одночасно може бути засобом об'єднання і засобом роз'єднання етнофорів, то внаслідок взаємодії культур, а також певної культурної конвергентності в розвитку етнонацій частина етнічних

особливостей у царині культури має відносний характер. З огляду на це більшість етнодиференціювальних атрибутів культури є ідентифікаторами зовнішніх відмінностей етнічної спільноти, а не бар'єрами етнічних контактів між «своїми» і «чужими». Оскільки ціннісні структури етнічних груп характеризуються лише стійкістю і консервативністю, формуючи етнічні поведінкові стереотипи, які передаються з покоління в покоління, а зміни цих структур протікають досить повільно, то діяльність «інших» сприймається через призму власної ціннісної структури. Унаслідок цього навіть адекватні дії етнофорів у конкретній ситуації «чужі» сприймають негативно та вороже, оскільки вони не відповідають ціннісним уявленням «своїх».

Дилеми культури міжетнічної взаємодії фіксували не тільки сповідувані її суб'єктами цінності та установки, орієнтацію щодо ревізії/збереження етнополітичної сфери, практику захисту їх власних інтересів, а також політичну культуру громадськості, присутню у літературних пам'ятках етнонацій Галичини і Буковини. А що остання складалася зі зразків індивідуальних та колективних орієнтацій суб'єктів міжгрупового інтеракціонізму, то вони втілювали/уособлювали емоційне ставлення до держави і етнонаціональних спільнот, з якими взаємодіяли етнічні актори. До цих компонентів входила і певна система вартостей, на яких ґрунтувалися способи поведінки людей, великих та малих груп, відбувалося переплетіння минулого, сучасного і майбутнього.

Список використаних джерел і літератури

1. Андрущенко І. Культура Австро-Угорщини кін. XIX – поч. XX ст. Духовий злет доби історичного занепаду. Історико-літературний нарис / Ігор Андрущенко. – К. : «Альтпрес», 1999. – 226 с.
2. Вінценз С. Луни з Чердака / Станіслав Вінценз // Андрей Шептицький і сучасність: до витоків духовності. Матеріали науково-теоретичної конференції «Митрополит Андрей Шептицький та Гуцульщина» ; пер. з пол. М. Васильчука. – Коломия : Вік, 1997. – С. 15–30.
3. Горбач А. Г. Українська тематика в творчості Захер-Мазоха [Електронний ресурс] / Анна Галя Горбач. – Режим доступу : http://www.ji.lviv.ua/n6texts/horbach.htm
4. Дроздовський Ґ. Тоді в Чернівцях і довкола. Спогади старого австрійця / Ґеорґ Дроздовський ; пер. з нім. П. Рихла. – Чернівці : Молодий буковинець, 2001. – 256 с.
5. Захер-Мазох Л. Венера в хутрі. Повісті / Леопольд фон Захер-Мазох ; пер. з нім. Н. Іваничук. – Львів : ЛА «Піраміда», 2008. – 236 с.
6. Прохасько Ю. Чи можлива історія «галицької літератури»? / Юрко Прохасько // Історії літератури : Зб. статей ; упор. О. Галета, Є. Гулевич, З. Рибчинська. – Львів : Центр гуманітарних досліджень; Смолоскип; Літопис, 2010. – С. 2–30.
7. Рот Й. Левіатан / Йозеф Рот // Рот Й. Тріумф краси. Новели ; пер. з нім. Т. Гавриліва. – Львів : ВНТЛ-Класика, 2006. – С. 13–52.
8. Стефаник В. Катруся. Вибрані твори / Василь Стефаник. – К. : Веселка, 1971. – 102 с.
9. Стефаник В. Моє слово. Новели та оповідання / Василь Стефаник. – К. : Веселка, 1991. – 190 с.
10. Францоз К. Е. Ukrainica : Культурологічні нариси / Карл Еміль Францоз ; упор., пер. з нім., передмова й коментар П. Рихла. – Чернівці : Книги-XXI, 2010. – 292 с.
11. Чайковський А. Малолітній. Олюнька. Історичні повісті з життя малоземельної шляхти / Андрій Чайковський. – Львів : Червона калина, 1993. – 534 с.
12. Шпербер М. Господні водоноси / Манес Шпербер ; передм., перекл. і примітки П. Рихла. – Чернівці : Молодий буковинець, 2000. – 216 с.
13. Granach A. Da geht ein Mench. Autobiographischer Roman. 6. Auflage / Aleksander Granach. – Augburg; München : Ölbaum Verlag, 2007. – 382 S.
14. Pollack M. Galizien. Eine Reise durch die versuchwundendäne Welt Ostgaliziens und der Bukowina / Martin Pollak. – Frankfurt am Main und Leipzig : Insel Verlag, 2001. – 239 S.